

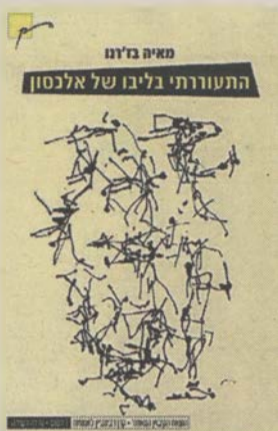
נאחזת בקרסי המציאות

מאיה בז'רנו מבקשת לברוא מילים לתנועות הגוף המופשטות. לפעמים התנועה מן הקונקרטי נתקלת במבוי סתום, אך השירים מצליחים להיות נאמנים למתרחש

בז'רנו הופכת קצוות אלו אל "קונוס האור של עברי, וקונוס האור של עתידי". בין האנרגיות המופשטות נעה התנועה, לא ככזו הנשענת עליהן כקביים - אלה כנגרמת מהן בבחינת דחיפה. במצב כזה הגוף האוטונומי מייצר לעצמו בית, שעשוי מאיבריו בלבד, כלומר רק הראשוני, המייד ובעיקר הרגעי. "ב־8 דקות אור רשמו כפוחי את קווי הבית". כך, הגוף המופשט, השיר המופשט, מצדיק את עצמו ללא תלות בצידוק מן החוץ ובכך הופך לחד־פעמי, מנוטרל מהקשרים, מממש את "הרגעיות" שלו.

ואכן, כוחה של הפואמה טמון ברגעים שבהם בז'רנו מתמסרת לחופש החד־פעמי, משקפת את תנועת הרקדנים ככזו שנבראת בחלל באופן גרעיני, כמו מעצמה, מתנגדת לצפיות "האמירה", ובכך מאפשרת תמלול אישי של כל צופה; עובדה המגבירה את האינטימיות של חווית המחול. נקודת הכשל של הפואמה נעוצה בפעולה ההפוכה. נדמה לעתים כי הכותבת נמלטה ממהירות התנועה אל הסחף המופשט, ובמתח הקיים שבו "מתדיינים עם האדמה / שמנסה לרתק אותנו אליה לתמיד", נשלחת היד מתוך תנועתה ובבהלה מבקשת לאחוז בממשי. כך גם היד הכותבת משדכת לתנועה מיתוסים - המבול, מלכת שבא, או דמויות סמליות - שלמה, דראקולה, בודהה. משטחי הידע שנפתחים הם האדמה, ואכן כובד מניפת התודעה שנפתחת עם כל אזור מצמיד את מחול השיר לקרקע.

חלקו השני של הספר, "שני דרכים לחצות את", נפתח במספר שירים הסובכים סביב אותו מתח, כאן

התעוררתי בליבו של אלכסון

מאיה בז'רנו

הקיבוץ המאוחד, 2009.

69 עמודים

יונתן ברג

לי התנועה של השירה נע בשני מסלולים. האחד יוצא מתוך גרעין הנובט בממשות המציאותית, עשוי תמונות ואפיוזות, מערכות יחסים ובעיקר שיטפון דימויים המציף את ההליכה. השני, במהופך, נולד מתוך המטפיזי, המופשט, זה החסר פנים מוגדרות ותחומות, זה הנולד במערכת הסבוכה של התנועות הרוחניות והרגשיות הסובכות סביב לקיום.

ספרה של מאיה בז'רנו מבקש לנוע בשני הכיוונים. חלקו הראשון עשוי פואמה ארוכה המבקשת לעבור במכחול המילים על פני השטח של המחול ולנסות לברוא תגובה מילולית לתנועות הגוף המופשטות. פואמה זאת נולדה מתוך הזמנה של להקת המחול 'בת־שבע' והכוריאוגרף המוביל שלה, אוהד נהרין - מלאכה שהובאה לפתחו של המשורר החדשני חזי - לסקלי ולאחר מותו בטרם עת עברה לממלכת הדמיון של בז'רנו, אשר מתוך התבוננות אינטנסיבית בחזרות ובמופעים ביקשה לברוא תיאור זה. חלקו השני של הספר, "שני אפשרויות לחצות את", הינו חטיבת שירים ההולכת ונעה לתוך עוגנים מאובחנים במציאות, מן העולם הווירטואלי והמדעי דרך המרחב הפוליטי ועד למתחים האישיים הסובכים את הכותבת, דמויות שמאכלסות את עולמה הפנימי וסצנות פרטניות מחייה.

הניסיון לנוע מן המופשט מחייב השלה של בגדי ההסגרה בדבר זמן ומקום, להימנע מן התמונה הצבעונית של הממשות, פעולה שמנטרלת את הקריאה כרכילות פואטית על הקיום, כאשר "הריקוד האידיאלי הוא זה שאינו מסתיים", ואין בו "לאן ומאין לא למעלה ולא למטה". גם הקריאה מתחוללת ללא אזיקים. גוף השיר מנוקה ממגבלות תחביריות־שיריות, הוא אינו נאמן לחוקי הכובד של משקל ותבנית ונע בניסיון לשקף את התנועה המופשטת - תנועה שמתנגדת לצפוי ולידוע. הגוף האורגני הופך לאוטונומי, והוא מדבר את עצמו אצל בז'רנו ככזה שכל ידיעתו טמונה במרחק המתיחה והכיפוף שביכולתו לבצע. הגוף המופשט מוצא עצמו תר אחר נקודות קצה, כשהוא מתחכך בגוף מופשט אחר או בהדהוד של הממשות המפגש זורק אותו לתנועה חדשה, כמו בריקוד כך בפואמה.

יצירת מערכת הדימויים בעולם נשענת על פירוק מראות העבר ומחשבות העתיד בתודעה, והנה

ביקור

נקודתי ולייצר ממנו שבילים הנפתחים לאמירה רחבה, אולם בשני השירים ניסיון זה מסתיים במבוי סתום כאשר החייל והמבוקש נעים אל ה"ריק השחור", או עקרות הכתיבה למול גוראות התמונה "איני יכולה לכתוב... ומה שביכולתי הוא לגנוח".

בז'רנו מכירה בבעייתיות הכתיבה הפוליטית ומאירה את הריק העוטף את הסיטואציה האנושית, הפרטית, שמוצאת עצמה מוקפת בערפילים ודמונים של מתחים חברתיים. בשיר "הבעיה הפלסטינית יהודית" שני כלבים מסתבכים האחד ברעהו, אך חוסר הפתרון של מצבם נעוץ בכך ש"כולם מסביב מריעים". כך הדין של שירי הנתיב בין אפיזודה לאמירה. המקרה הגרעיני הולך ומייטשטש ככל שחודרות לקרבו השכבות החיצוניות - המודעות, האמירה, הניתוח. אם כן, בשני כיווני התנועה מתבקשת עדינות, להלך כלוליין על קו התפר שבין העולמות, המופשט והקונקרטי, ולעמוד על המשמר לבל יבטל זה את זה. לשני הרכבים העמוסים דמיון, תחביר ושדות ידע קל לסטות, לפעמים מן שביל העפר של הביתי, הקונקרטי, אל המסלולים העמוסים של הרעיונות המופשטים; ולעתים מן החופש הנעוץ בנסיעה ללא הגבלת מהירות של המחשבה המופשטת אל שבילים מוכרים של דימויים.

נדמה כי שיווי המשקל שבתנועה נעוץ בהיצמדות אל הרגע, במיקוד המבט על המתרחש בזמן המפגש בין המחשבה לתמונה. להישאר מביטים על התמונה הקונקרטי שנגלית, לבקש לצייר את ההתרחשות בכנות ובדייק, להותיר את העין הכותבת על מתאר הדברים הממשיים, ובאותה רוח להתמלא אומץ אל מול הסחף המופשט, לאפשר לו להסתחרר בסערה כרצונו, ולהיות נייר לקמוס לתנועותיו המשתנות. ספרה של בז'רנו מודע למתח ואינו נרתע ממנו. הנה, כמוטו לחטיבת השירים היא כותבת: "המילה היא המשמעות/ התמונה היא החוויה/ השיר הוא חווית המשמעות". גם אם לעתים התנועה מן הקונקרטי נתקלת במבוי סתום והמופשט מתכסה בדימוי מצליחה בז'רנו להיוותר יציבה על החבל הדק של נאמנות ודיקו למתרחש. ■

השבת-חול, יצירה מול פסיביות, הווירטואלי מול הממשי, תופסים את מקום המופשט. שלושת השירים מציינים תמונות מאובחנות, תלויות התרחשות. שיטוט באתר היכרות, צפייה בטלוויזיה כשטח להתגוששות הכוחות המנוגדים. תנועת הספר מתבהרת, והשירים הולכים ומתכנסים לתוך תמונות שהופכות עדינות יותר ויותר ברזולוציית המציאות שהן מפגינות. בשיר "שתי אפשרויות לחצות את השבת" ניצב קוטב "התפל והשומם" מול הדברים שמונחים ב"מרחקים ומעמקים". אולי ההתגוששות החדשנית ביותר ניצבת בהתייחסות לעולם הווירטואלי שבו "החיצור עיוור". ובאמת, מה דינו של הדימוי הטכנולוגי שנדמה ככזה שמבקש למצות את תפיסת המציאות, להקיף אותה, לדייק אותה. האם הדימוי המשוכפל אינו מופשט, הופך חסר מקור ובכך מנתק עצמו מן התנאים של הקיים, כמעט לועג לממשי בחזותו חסרת הצלקות. תמיד לאחר ניתוח פלסטי של התבוננות ושיפור, כפי שאצל בז'רנו הגולשים תמיד "אינטליגנטיים", ושואפים "לעבוד בעיר ולחיות בכפר", אולי הפוסטר השגור ביותר בכבישים המהירים של דור הרווקים הנוכחי. כך הולכים שירי הספר ונאחזים בקרסי מציאות - הצגת תאטרון (המלט בביצוע איתי טירן), תמונות נוף ונסיעות (בולטימור, סן סלבדור, כפר מנחם), תמונות מחיי הכותבת (פגישה בעין סערה, נער שחולף על פניה במורד רחוב), או אזכורים לשדות תרבות (הפילוסוף קירקגור, הפרעונים, הכומר תומס מור), ושירים הנוגעים למערכת המתחים הפוליטית. ברצוני להתמקד בקבוצה זאת של שירים פוליטיים כעדים על מסלול השיר שיוצא מתחנת תמונות המציאות, מן ההתרחשות שבשטף היום-יום. בשני השירים "עימאד עימאד" על לכידתו של עימאד קואסמה ו"עביר אראמין" על מותה מאש צה"ל ישנו כיתוב המעגן את הטקסט בתמונה, בהתרחשות. כתיבת שיר פוליטי היא אולי מלאכת הטווייה העדינה ביותר שסביב לסיטואציה.

הקושי העצום לייצר אמירה מחודדת על משקל כבד כליכך של התרחשות אנושית מכשיל את מרב הניסיונות. התנועה של בז'רנו נכונה, לשלוף אירוע

הדימוי הטכנולוגי מנתק עצמו מן התנאים של הקיים, כמעט לועג לממשי